

SPECIFICUL EDUCAȚIEI PLASTICO-RELIGIOASE LA VÂRSTA TIMPURIE

Dan-Gicu HORGAN, prof., doctorand, România

Summary. *In a world ruled by consumerism and industrialisation, the modern man has gradually turned away from holiness and God. There have appeared a lot of icon replicas which have very little to do with the authentic Byzantin icons and which deform the authentic Christian Orthodox faith.*

Children are our descendants of tomorrow, and a game played at the Plastic education classes would offer the preschoolers, beside the thorough learning of the visual language, a closer look at the Orthodox cult elements, helping them become better in relation to themselves and to other people.

The shapes they will be rendering on paper, together with the information on the Orthodox cult, will be easier to assimilate.

The children have a minimum of knowledge and preparation from home, where their Christian Orthodox parents teach them, during the first 6-7 years of life, how to be a good Christian in society, by hanging a candle and an icon on the Eastern facing wall.

Keywords: *icon, Orthodoxy, plastic language, education, preschoolers.*

*„Educația este cea mai puternică armă
pe care voi o puteți folosi pentru a schimba lumea.”*

Nelson Mandela

Icoana autentică de influență bizantină este prea puțin cunoscută în rândul credincioșilor, datorită răspândirii largi a unor ilustrații pioase sau tablouri cu subiect religios, din care sacrul este în mare parte absent. Dar ce se înțelege prin cuvântul icoana? În sensul cel mai restrâns al cuvântului, icoana este o reprezentare divină sau sacră ce nu are nicio legătură cu arta portretului [2 p. 138] a unui personaj sfânt sau a unei scene din Vechiul sau Noul Testament, [1, p. 178] făcută de obicei pe suport de lemn, pânză, metal, hârtie sau sticlă, ori chiar pictură murală Al Fresco sau Al Secco” [2, p. 50]. “Icoana indică coborârea lui Dumnezeu în lume și participarea omului la viața divină” [7, p. 115], de aceea “arta iconografică fiind pusă în slujba lui Dumnezeu, nu este „o artă ca oricare alta” [7, p. 23] .

„Unii occidentali văd în icoană o operă de artă, pe care o apreciază pentru înalta ei valoare estetică, dar prin aceasta reduc icoana la nivelul unui tablou religios – în sensul romano-catolic - ceea ce ea, nu este de fapt. O asemenea confuzie implică însăși negarea specificității ei” [10, p. 11].

Tehnica, ca parte integrantă a artei, formează condiția indispensabilă înțelegerii operei de artă, în sensul că nimeni nu-i poate înțelege rațiunea dacă nu știe cum se hotărăște aceasta în compoziții [16, p. 4] și în elementele de expresivitate ale limbajului plastic, puncte, linii, forme și culori.[12, p. 8]

Fenomenul artei este atât de generos și de amplu, încât poate fi abordat din mai multe

perspective: cea a educației artistice, a psihologiei și sociologiei artei, a esteticii și filosofiei artei. [8, p. 2]

Mult timp s-a crezut că dezvoltarea copilului este un proces continuu, liniar, iar adolescența, de exemplu, nu este un stadiu de dezvoltare, copilul fiind considerat un adult ceva mai mic. [18, p. 26] Noțiunea de „stadiu de dezvoltare” apare mai târziu și definește totalitatea trăsăturilor specifice unei anume etape de viață comune pentru copiii de aceeași vârstă. Legat de această abordare apare termenul de dezvoltare stadială. Dar copiii sunt importanți și pentru că evoluția societății depinde de felul în care creștem și educăm generațiile viitoare. Copiii sunt fascinanți și extrem de importanți – două motive bune să dorim să descoperim cât mai multe despre ei spre a-i înțelege și educa cât mai bine. [11, p. XX]

Plecând de la faptul că părinții învață pe copil să sintetizeze, să citească, să deseneze, să vorbească, să fie cooperant și înțelept, să experimenteze valorile religioase prin cunoașterea elementelor de cult religios creștin ortodox, familia este mediul propice în care copilul a experimentat pentru prima dată cultul religios creștin ortodox (c.r.c.o.) și totodată a interacționării copilului școlar cu c.r.c.o. [21] am decis să aprofundăm problema dată care este abordată destul de modest în literatura de specialitate pentru disciplina Educație plastică.

„Observ redeșteptarea conștiinței identitare. Nevoia oamenilor de a-și promova individualitatea. Cel mai la îndemână segment este cultura tradițională” [4].

În aceste vremuri marcate de secularism și indiferentism religios, ne revine datoria sfântă de a păstra tezaurul spiritual și material al credinței înaintașilor noștri. [3, p. 5]

Meseria de profesor este deopotrivă știință și artă. Pentru copii, bună parte din viață, copilăria, adolescența și o mică parte a tinereții ne-o încredințăm profesorului. Acesta este poate motivul pentru care fiecare dintre noi ne aducem aminte cu melancolie de învățătoarea care ne-a pus pentru prima dată stiloul în mână și de profesorii care ne-au introdus treptat în viață. [13, p. 40]

În didactica modernă metodele activ-participative sunt promovate punându-se accentul pe atitudinea activă izvorâtă din interiorul copilului preșcolar. Astfel de motivații sunt prezente în viața copilului preșcolar și sunt caracterizate prin curiozitatea de a descoperi, de a cunoaște, de a investiga, de a explica, observa, reda, de a inventa. Comenius definea didactica drept *arta fundamentală de a-i învăța pe toți totul*. [14, p. 8]

În faza realismului neizbit denumită și faza de incapacitate sintetică sau vârsta preșcolară, perioadă cuprinsă între 3 și 6 ani, este o etapă fluctuantă cu dezvoltări rapide și cu regresive fiind considerată ca perioada cea mai propice de dezvoltare a capacității de desen la copii. [16, p. 8] Acum încep să se dezvolte mișcări mai fine și diferențiate ale mușchilor extensori și flexori [17, p. 23] ce sunt responsabili pentru mișcarea degetelor, până la această vârstă mușchii fiind slab dezvoltați iar coordonarea mână-ochi-suport este foarte slabă. Această fază este deosebit de importantă deoarece copiii vor face legături trainice între ce mâzgălesc și obiectele care îi înconjoară. [18, p. 23]

Acum realizează formele prin care ideile lui prind viață într-o compoziție plastică iar pentru ca acest lucru să fie posibil el, trebuie să învețe și să deprindă un limbaj nou care să unifice într-un tot Educația plastică [14, pp. 114 -116] cu educația creștin ortodoxă. De aceea cadrul didactic pentru a înlătura dezinteresul copiilor preșcolari de la lecție și eliminarea atmosferei dominante de pasivitate este oportun de a se implica activ prin postarea unei icoane ortodoxe ca model, împărțirea la copiii preșcolari de foi deja schițate și chiar să intervină pentru

a ajuta copiii prin dezvoltarea de idei de exprimare a lucrului artistic-plastic prin expresivitatea limbajului plastic coroborat cu religia creștin ortodoxă. Organizarea, descifrarea, înțelegerea, familiarizarea și înțelegerea compozițiilor religioase prin icoanele populare românești moștenite de la străbuni va fi o acțiune prin care copiii preșcolari vor învăța să cunoască și să organizeze plastic combinarea artei culte cu Educația plastică. [16, p.4]

În cadrul de familiarizare a copiilor preșcolari cu expresia unor elemente de limbaj plastic, cadrul didactic va trebui să familiarizeze copiii cu limbajul grafic [15, p. 6] artistico-religios cu percepția estetică ca proces al cunoașterii c. r. c. o. (cultul religios creștin ortodox) care este o activitate vie de explorare printr-un ansamblu de anumite operații logice ce înglobează însușirile religioase cu elementele de expresivitate ale limbajului plastic. În acest mod educația vizual artistică coordonează activitatea „ochiului” cu percepția „sufletului” înlesnind acomodarea copiilor cu făurirea de elemente de cult creștin ortodox. [16, p. 26]

Unul din momentele în care copiii preșcolari își deschid sufletul este momentul în care Educația plastică se întâlnește cu arta sacră. Prin acest contact, elev – artă - arta sacră copiii preșcolari vor înțelege importanța culturii artistice și aprecierea culturii estetic-religioase la justa ei valoare. [21]

Orice realizează mâna unui creator, adult sau copil, o schiță, o pictură, un relief, un obiect tridimensional păstrează întotdeauna amprenta propriei sale gândiri creative. Aceste creații artistice, nu reflectă numai caracterul artistului dar împinge gândirea spre un real progres. Astfel inteligența plastică are marea capacitate de a rememora noțiuni, idei, situații și evenimente. [18, p. 5]

O metodă deosebit de importantă la care se apelează la orele de educație plastică este metoda exercițiului. Această metodă are un impact foarte mare pentru formarea priceperilor și deprinderilor la copiii din învățământul preșcolar. Exercițiile sunt acțiuni sau operații executate în mod repetat și conștient pentru a se fixa sub formă de priceperi și deprinderi pentru a face mai ușoară executarea unei activități și a contribui la dezvoltarea de noi aptitudini. Exercițiul contribuie la formarea personalității creatoare a elevilor din ramura educație plastică.[18, p. 49]

Dacă încă de la vârstă fragedă copilul creștin ortodox este botezat și primește pe lângă numele pe care îl va purta toată viața, și o iconiță cu numele sfântului căruia îi poartă numele care să îl protejeze toată viața. [10, p. 32] Această iconiță pe lângă educația creștin ortodoxă primită acasă va deschide noi cărări de cunoscut și abordat pentru copii. Desenul la această vârstă poate fi ușor asimilat de către copii, ca un joc. O icoană a Maicii Domnului sau a Mântuitorului Iisus așezată în fața copiilor ca un model în fața grupei. Li se cere copiilor să deseneze icoana model. Fiecare va interpreta în felul lui de percepție modelul și culorile atribuite modelului. Vor folosi culorile preferate de ei fără să știe că icoana ortodoxă se făurește după un canon strict potrivit Erminii bizantine. Dar tocmai prin acest joc care poate fi repetitiv se pot rezolva două puncte nevralgice la început de mileniu III: familiarizarea copiilor preșcolari cu religia ortodoxă într-o lume dominată de calculator și de gadgeturi inteligente și de a învăța expresivitatea limbajului plastic și familiarizarea lor cu arta plastică coroborată cu arta religioasă de cult creștin ortodox. [21]

Copilul preșcolar cu capacitatea sa vitală și optimistă cu ochii curiozității larg deschși pentru a cunoaște lumea înconjurătoare, poate și se lasă ușor foarte ușor îndrumat și modelat de o mână pricepută astfel încât să se integreze și să se adapteze la procesul evolutiv al societății. [16, p. 10]

Nu există copil care în clipe de deznădejde ori a unei decizii importante în viață să nu își îndrepte privirea spre iconița din penar sau de pe perete sau să mângâie, peste uniforma școlară, cruciulița purtată la gât și pe care o poartă și o știe ca pe un ocrotitor și ca un bun prieten care îl ajută în clipele grele. [19]

Imaginația copilului preșcolar este o forță revelatoare care stimulează gândirea creatoare îmbinată cu acțiunea și inteligența cu ideile lui artistico-plastic pe plan religios. Această forță creatoare îi va permite copilului preșcolar evocarea imaginilor și totodată angajează afecțiunea și sensibilitatea estetică însoțite cu idei din elementele cultului creștin ortodox are, un rol educativ plăcut și ușor de realizat în sala de clasă sub îndrumarea atentă a cadrului didactic, acasă în lucrul individual, împreună cu prietenii sau cu părinții. [16 p. 12]

Folosind cele trei modalități de prezentare: activă, iconică și simbolică cadrul didactic va putea să insufle la copiii preșcolari o puternică comprimare a realității prin care să fie capabili să-și dezvolte o atenție și o rapiditate în gândire superioară. [6, p. 28]

Astfel copiii vor înțelege că folosind o tehnică bine pusă la punct de comunicare verbală și non-verbală eficientă din partea cadrului didactic copiii preșcolari vor prinde drag și vor putea să acumuleze informații noi și interesante care îi vor ajuta pe parcursul școlii și mai târziu în viață. Când cele două tehnici nu sunt consonante se percepe din partea receptorilor informației crearea unei bariere de netrecut în calea canalului de comunicare și o scădere drastică a eficienței comunicării. [9, pp. 108-109]

La orele de educație plastică la grupele de preșcolari pe lângă imagini în culori reprezentative alături de un fond muzical adecvat care poate fi format din: povestiri religioase,ilde duhovnicești sau chiar pasaje în format audio din Biblia pentru copii, vor stimula creativitatea copiilor și vor impulsiona făurirea de opere de artă religioasă creștin ortodoxă la orele de Educație plastică la grupele de preșcolari.

Limbaajul pildelor evanghelice este un limbaj al imaginilor și simbolurilor prin care este transpus fiecăruia câte un rol: tatăl fiului risipitor este atribuit bunului Dumnezeu, bunul samaritean și samariteanul milostiv este transpus în Iisus Hristos, ș.a.m.d. [5, p. 346].

În cadrul procesului de familiarizare a copiilor preșcolari cu elemente de expresivitate ale limbajului plastic prin transpunerea lor în lucrări de cult creștin ortodox, în general, se va ține seama de particularitățile percepției estetice pentru fiecare copil în parte pentru a putea avea un randament maxim.

BIBLIOGRAFIE

1. BRANIȘTE, E. Teologia icoanelor, «Studii Teologice», 1952, p. 178.
2. CIOS, I. Dicționar de artă vol. II. București, Ed. Meridiane, 1997.
3. CHEVALIER, J. Dicționar de simboluri vol. II. București: Ed. Artemis, 1994, p. 138
4. DUMITRAN ANA, Catalogul expoziției Museikon: timp – credință – moștenire. Alba Iulia aprilie 2017, p. 5
5. KARELIN, R. Îndrumar iconografic, vol. I, București: Ed. Sopia, 2007, p. 356.
6. KINCSES, IRINA-VASILICA, Metode și procedee didactice aplicate în procesul de învățare la școlarul mic, Bacău: Ed. Rovimed Publisher, 2011.
7. USPENSKY, L. Teologia icoanei. București: Editura Anastasia, 1994, p. 115.
8. RUSU, M. (coord.) ARTĂ ȘI CONȘTIINȚĂ - dimensiuni filosofice și psihologice ale

- creației artistice, Volum colectiv – I. Iași: Editura ARS LONGA 2014, p. 2.
9. PÂNIȘOARĂ, ION-OVIDIU. Comunicarea eficientă, Ediția a III-a revizuită și adăugită, Iași: Ed. Polirom, 2008, pp. 108-109.
 10. QUENOT, M. Icoana fereastră spre Absolut. Traducere, prefață și note de pr. dr. Vasile Răducă, București: Editura Enciclopedică, 1993, p. 11.
 11. SCHAFFER H. RUDOLPH, Introducere în psihologia copilului, Ed. ASCR (Asociația de Științe cognitive din România), Cluj Napoca 2010, p. XX.
 12. ȘTEFĂNESCU I. D. Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești, Ed. Meridiane, București, 1973 p. 8.
 13. TIMIȘ VASILE, Religia în școală: valențe eclesiale, educaționale și sociale, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2004, p. 40.
 14. TIRON ELENA, STANCIU TUDOR, Teoria și metodologia instruirii, Teoria și metodologia evaluării, Ed. Didactică și Pedagogică S. A. București, 2019, p. 8.

Manuale:

15. GOLFIN, N. M. Istoria Artei, Ed. Didactică și Pedagogică, 1975, pag. 114 - 116.
16. ILIOAIA MARIA, Metodica predării desenului la clasele I-IV, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981
17. LIVIU, TIBERIU. Fundamentele anatomice și morfologice ale artelor vizuale, Iași: Ed. Artes.
18. OTÎNJAC, SORIN. Metodica predării limbajului visual. Iași: Ed. Artes, 2006.

Surse web:

19. <https://www.dw.com/ro/%C3%AEnv%C4%83t%C4%83m%C3%A2ntul-religios-%C5%9Fi-icoanele-din-%C5%9Fcoli/a-3216527>
20. <https://evz.ro/avertismentul-etnologului-doina-isfanoni-meseria.html>

Informatori:

21. IȘFANONI, D., prof. conf. univ. dr. catedra de Etnologie în cadrul Facultății de Filologie a Universității din București.